

Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo 2023–2030

Sak 1080/23 – vedtatt av byrådet 07.09.2023

Oslo

Byrådssak 1080/23: Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo

Byrådet behandlet sak 1080 i møtet 07.09.2023.

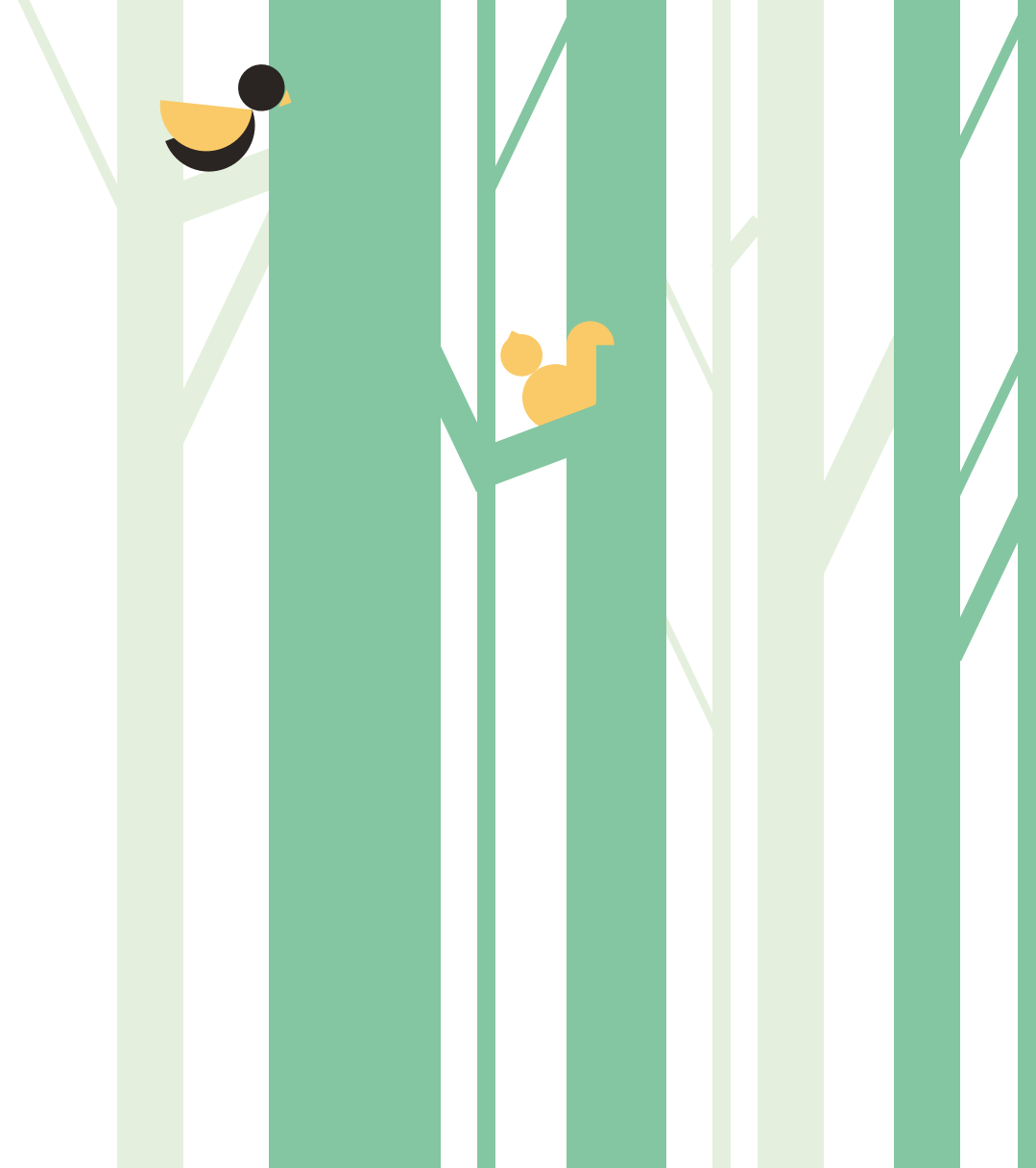
Byrådet fattet slikt vedtak: Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo 2023–2030, slik den fremgår av punkt 4 i denne saken, vedtas av byrådet.

Tilgjengelig på elnnsyn:

Saksdokumenter, herunder saksframlegg og innstilling/vedtak

Forsidefoto:

Bakkeklover er Oslos kommuneart, tildelt av Miljøverndepartementet i 2008, samt Oslos fylkesblomst. Bakkeklover er i Norge bare naturlig forekommende på en av øyene i Oslofjorden og er derfor en plante Oslo har et særskilt ansvar for å ta vare på.

Oslo har et rikt biologisk mangfold, men naturverdiene har vært og er under betydelig press. Sentrale utfordringer for det biologiske mangfoldet i Oslo inkluderer inngrep i og oppdeling av naturområder, gjengroing eller utbygging av artsrikt kulturlandskap, innførsel og spredning av fremmede arter, økt bruk av naturområder og forurensning av vassdrag og fjord. I denne saken legges Oslo kommunes handlingsplan for biologisk mangfold frem. Planen beskriver hvordan byrådet vil styrke arbeidet med å restaurere og øke mengden av og kvaliteten på natur i Oslo, og styrke forvaltningen og skjøtselen av verdifull natur i byggesonen, i fjorden og i Marka.

Saksfremstilling

Oslofjordområdet har natur av nasjonal og til dels internasjonal verdi. Oslos beliggenhet, med kort avstand mellom fjorden og Marka og spesielle geologiske forhold, er med på å gi byen et særlig rikt biologisk mangfold. Naturverdiene er imidlertid under betydelig press, og det er behov for å styrke innsatsen for å ivareta det biologiske mangfoldet i Oslo. Med biologisk mangfold siktes det her både til artsmangfold, genetisk mangfold og mangfold i leveområder.

Handlingsplanen som fremgår av punkt 4 i denne saken, beskriver tiltakene som planlegges og vurderes gjennomført. Byrådet ønsker å styrke arbeidet med å restaurere og øke mengden av og kvaliteten på natur i Oslo, og å styrke forvaltningen og skjøtselen av verdifull natur i byggesonen, i fjorden og i Marka. Punkt 1-3 i saken redegjør for betydningen av å ivareta det biologiske mangfoldet, synliggjør naturverdiene i Oslo og peker på utfordringene disse er utsatt for.

Innhold

1. Betydningen av å ivareta biologisk mangfold	side 4
2. Oslos unike natur	side 7
3. utfordringer i Oslo	side 11
4. Handlingsplan for biologisk mangfold 2023–2030	side 15
Vedlegg 1 Ansvarsarter, Oslo kommune	side 41
Vedlegg 2 Naturforvaltningsbegreper benyttet i Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo 2023–2030	side 44

1

Betydningen av å ivareta biologisk mangfold

Naturen har først og fremst en egenverdi. Den har imidlertid også en verdi for oss mennesker, i form av såkalte økosystemtjenester.

Økosystemtjenester kan være produkter, som mat, medisiner, brensel og fiber til klær. Økosystemtjenester kan videre være regulerende tjenester, som karbonlagring, flomdemping, pollinering og rensing av vann og luft. Økosystemtjenester kan i tillegg være kulturelle tjenester og opplevelsestjenester; naturen gir oss kulturell inspirasjon, rekreasjon, friluftsliv og naturopplevelse. Disse tjenestene bidrar også til bedre folkehelse, og har dermed også stor samfunnsøkonomisk betydning. Grunnleggende for disse økosystemtjenestene er de såkalte nøkkeltjenestene, som er nødvendig for produksjon av andre økosystemtjenester, slik som nedbryting av organisk avfall, primærproduksjon og frøspredning.

Ivaretakelse av biologisk mangfold handler om å ta vare på livsgrunnlaget vårt. Genetisk mangfold er artenes livsforsikring, mangfold av arter er økosystemenes livsforsikring, og mangfold av økosystemer er menneskenes livsforsikring.

Medlemslandene i Konvensjonen for biologisk mangfold (CBD) vedtok i desember 2022 en ambisiøs global naturavtale. Nasjonale myndigheter vurderer nå hvordan avtalen skal følges opp og er i gang med utvikling av naturregnskap. Naturavtalen viser behovet for en bred økosystemtilnærming, med vekt på større og robuste

naturområder som henger sammen. Kommunenes arealforvaltning er sentral for Norges oppfyllelse av avtalen.

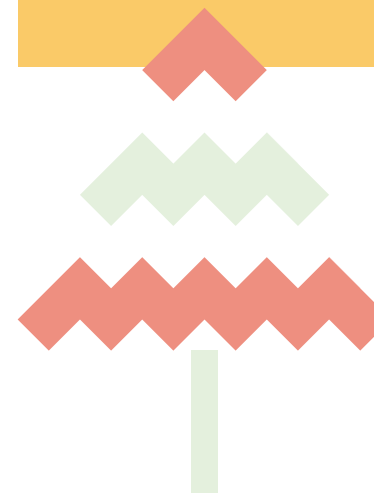
Naturavtalens første delmål innebærer blant annet at alle arealer skal være «omfattet av deltakende og helhetlig arealplanlegging som inkluderer hensyn til naturmangfold og/eller effektive forvaltningsprosesser som tar tak i arealbruksendringer på land og i hav, slik at tapet av arealer som er viktige for naturmangfold, inkludert økosystemer med god økologisk tilstand, nærmer seg null innen 2030 (...)». Dette betyr at hensynet til natur må være helt sentralt i all arealforvaltning og -planlegging.

Videre innebærer delmål 2 og 3 at innen 2030 skal minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer på land, i elver og innsjøer, langs kysten og i havet være under restauring, og minst 30 prosent av alle land- og havområder skal bevares og beskyttes mot skadelig påvirkning fra menneskelig aktivitet. Områdene som vernes, skal dekke alle naturtyper, og de skal ha god sammenheng. I slike områder skal kun aktivitet som er i overensstemmelse med verneformålet, være tillatt.

Naturavtalen har også mål om minimering av effekten klimaendringene har på naturen, i tillegg til å styrke naturens motstandskraft i møte med klimaendringene. Ekstremvær utgjør en stor trussel mot naturmangfold. Større, sammenhengende og robuste naturområder og økosystemer med et rikt naturmangfold, gjør både mennesker og naturen bedre i stand til å takle klima-

Biologisk mangfold er det mangfoldet av liv som finnes på jorda. Begrepet omfatter både de levende organismene (artene), naturtypene (økosystemene) disse artene lever i, og det genetiske mangfoldet innen de enkelte artsgruppene.

Stortinget.no

endringene. Klimaendringer og ekstreme hendelser påvirker naturen i stadig økende grad. Ivaretagelse og restaurering av natur bidrar også i seg selv til økt karbonlagring, som igjen kan begrense klimaendringer.

Naturavtalen innebærer videre at grønne og blå arealer i urbane områder skal økes betydelig, i tillegg til å forbedre kvaliteten og sammenhengen mellom disse gjennom blant annet natur-inkluderende arealplanlegging. Dette tilsier at Oslos arealplanlegging og byutvikling må vektlegge naturhensyn tungt, både gjennom bruk av grønne arealformål, hensynsoner og konkrete krav i planbestemmelser. Tiltak knyttet til arealplanlegging er derfor en viktig del av handlingsplanen. I tillegg til økning i vern og naturrestaurering, må primærnæringer som skogbruk omstilles til bærekraftig drift for å ikke true naturmangfoldet og for å sikre karbonlagring og naturbasert klimatilpasning.

Regjeringen vil lage en nasjonal handlingsplan for oppfølging av naturavtalen og legge denne frem for Stortinget som en stortingsmelding. Miljødirektoratet har sammen med berørte fagetater fått i oppdrag å levere et faggrunnlag til den nasjonale handlingsplanen. Faggrunnlaget skal leveres i oktober 2023, og naturavtalen legger opp til at landene skal legge frem nasjonale handlingsplaner i 2024. Det kan bli behov for å oppdatere Oslo kommunes handlingsplan for biologisk mangfold når den nasjonale handlingsplanen er lagt frem.

Vandrefalk, verdens raskeste dyr, med en toppfart på 320 km/t i stup. Bestanden har gått fra kategorien nær truet til livskraftig i Rødlista for arter 2021. I Oslo har det de siste årene hekket ett par vandrefalk.

Foto: Bård Eredesen

Tårekjule er kategorisert som kritisk truet i Rødlista for arter 2021. Det avbildete fruktlegetemet vokste på et stort, gammelt eiketre ved Dronningberget på Bygdøy. Treet falt overende i 2023. Arten er bare kjent fra 2-3 andre lokaliteter i Norge.

2

Oslos unike natur

Oslofjordområdet har natur av nasjonal og til dels internasjonal verdi. Forekomsten av kalkrik berggrunn, et relativt mildt klima og den store variasjonen i naturmiljøet fra fjorden til Marka, er viktige årsaker til at Oslo er den kommunen som, ifølge Artsdatabanken, har flest påviste arter (15 063 arter, etterfulgt av Larvik med 10 853 arter).

Oslo har med sin beliggenhet et godt grunnlag for et yrende dyre- og planteliv. Marka gir store sammenhengende leveområder for arealkrevende pattedyr som elg, gaupe og ulv. I Marka finnes også mange gammelskogs-tilknyttede arter av fugler, sopp og insekter, og flere plasser i Marka har artsrike slåtteeenger og naturbeitemarker med rik flora.

Byggesonen gjennomskjæres av vassdrag som fungerer som bindeledd mellom Marka og fjorden. Vassdragene, som stedvis har frodig kantvegetasjon, er leveområde for et stort mangfold av insekter og fugler, bever, edelkreps, elvemusling, sjøørret og laks. Langs mange av vassdragene og i en del andre grøntområder i byen finnes edelløvsogger på kalkrik berggrunn, gamle trær og store mengder død ved, som hundrevis av insekt- og sopparter er helt avhengige av. Enkelte av de truede soppartene som lever her, som osloslørsopp og ladegårdslørsopp, har vi et internasjonalt ansvar for å ta vare på, fordi de finnes svært få andre steder.

Østensjøvannet er det mest verdifulle våtmarksområdet i Oslo. Her hekker og raster et stort antall vannfugler. Sammen med Bogstadvannet og vassdragene gjennom byen, er Østensjøvannet også et viktig jaktområde for flaggermus. Amfibier, som frosker, padder og salamandre, yngler i mange dammer og tjern i og utenfor byggesonen. Byens parker og friområder, med gamle trær og blomsterenger, har også et yrende plante- og insektliv og er leveområde for blant annet grevlinger og piggsvin og mange titalls fuglearter. I Oslo sentrum jakter regelmessig ulike rovfuglarter, som vandrefalk, hønsehauk og spurvehauk.

I Oslofjorden er det mange viktige hekkeområder for sjøfugl, og øyene i fjorden har en særlig rik og nasjonalt unik flora og insektfauna knyttet til den kalkrike berggrunnen. Åpen, grunnlendt kalkmark har særlig stort artsmangfold, men svært mye slikt areal har gått tapt i byggesonen. Det samme gjelder slåttemark og annet artsrikt kulturlandskap, som det tidligere var mye av i de rike jordbruksområdene i Oslo.

Det yrende plante- og dyrelivet i Oslo gir store opplevelsesverdier for byens befolkning. Muligheten for å oppleve fuglesang og ville dyr og planter på nært hold gir en ekstra dimensjon til skogsturen, turen i parken eller et besøk på en av øyene i Oslofjorden. Barn og skoleungdom bruker de grønne områdene og Marka

som klasserom, noe som bidrar til at de utvikler et godt forhold til naturen. Dette har stor betydning i en storby, hvor forholdet til naturen ellers kan bli fjernt. En rekke studier konkluderer med at nærhet til natur er svært viktig for innbyggernes fysiske og psykiske helse og har stor samfunnsøkonomisk verdi. I Oslo bor hele 98 prosent av befolkningen mindre enn 300 meter fra et grøntområde.

Viktige naturtyper i Oslo kommune

Det er flere viktige naturtyper som Oslo har et særlig ansvar for å ta vare på. En del av disse er det som kalles utvalgte naturtyper, som har en særskilt beskyttelse gjennom egen forskrift etter naturmangfoldloven. En del av naturtypene er i tillegg klassifisert som sårbar, sterkt truet eller kritisk truet på rødlista for naturtyper.

Viktige naturtyper som Oslo har et særskilt ansvar for å ta vare på inkluderer:

- ▶ **Hule eiker** (utvalgt naturtype): Eiketrær som har en omkrets i brysthøyde på minst 200 cm, og eiketrær som er synlig hule og har en omkrets på minst 95 cm. Gamle eiker er svært viktige livsmiljøer for mange arter, særlig insekter. Eiketrærne som er hule eller har mye død ved i trekronen, har størst verdi for artsmangfoldet.
- ▶ **Kalklindeskog** (utvalgt naturtype) og annen **kalkedelløvsog** (sterkt truet): Kalklindeskog er tørre, grunnlendte lind- og hasseldominerte skoger på kalkrik grunn. Disse områdene har en svært rik og særegen soppflora med mange truede arter og svært gamle trær. Naturtypen omfatter også skogsmiljøer dominert av andre edelløvtreslag.
- ▶ **Slåttemark** (utvalgt naturtype, sterkt truet): Arealer som blir regelmessig slått, men som ikke er oppdyrket, gjødslet eller tilsådd. Dette er viktige arealer for blant annet karplanter og insekter.
- ▶ **Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone** (utvalgt naturtype, sterkt truet): Områder med grunt, tørkeutsatt jordsmonn på kalkrik grunn i Oslofjordområdet, oftest nær sjøen. Det tørre, grunne jordsmonnet gjør at det ikke etableres skog. Viktige arealer for blant annet rødlistede arter av lav, karplanter og insekter.
- ▶ **Kalk- og lågurtfuruskog** (sårbar): Furudominert, ofte ganske åpen skog på kalkrik grunn. Viktige områder for blant annet rødlistede arter av karplanter og jordboende sopp.
- ▶ **Høgstaude-edelløvsog** (sårbar): Edelløvsog på kalkrik grunn med god fuktighet, der alm og/jeller ask dominerer i kombinasjon med or. Naturtypen er artsrik, men samtidig truet av plantesykdommene almesyke og askeskuddsyke.
- ▶ **Kalkgranskog** (sårbar): Høyproduktiv skog på kalkrik grunn dominert av gran. Artsrike miljøer.
- ▶ **Rik åpen sørlig jordvannsmyr** (ofte bare kalt rikmyr, sterkt truet): Kalkrik myr i lavlandet som får tilført mineraler fra vann som har vært i kontakt med mineraljord. Har ofte en rik karplanteflora med forekomst av rødlistede plantearter.

Utvalgte naturtyper har en særskilt beskyttelse gjennom egen forskrift etter naturmangfoldloven.

Foto: Kjell Isaksen

Kalklindeskog på Dronningberget på Bygdøy.

Ansvarsarter for Oslo

Oslo har videre et særskilt forvaltningsansvar for en rekke truede arter, fordi en betydelig del av den kjente norske forekomsten av disse artene er i Oslo. Disse artene omtales som ansvarsarter, og i dette ligger det at kommunen har et spesielt ansvar for å unngå at artene dør ut i Norge.

På oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus (nå Statsforvalteren i Oslo og Viken) har BioFokus identifisert 202 arter som ansvarsarter for Oslo og tidligere Akershus fylke. Av disse er 137 påvist i Oslo. Fylkesmannen i Oslo og Akershus ba i brev til Oslo kommune av 24.09.2018 kommunen om å ha et spesielt fokus på 40 arter, se vedlagte liste (vedlegg 1).

I tillegg til ansvarsartene skal Oslo ivareta:

- **Prioriterte arter:** Arter som har fått en særskilt beskyttelse gjennom naturmangfoldloven. Det er gitt egne forskrifter som skal sikre at artene og deres genetiske mangfold skal ivaretas på lang sikt. Når en art er vedtatt som prioritert art, er alle uttak av, skade på eller ødeleggelse av artene forbudt. Av de 14 artene som hittil har fått denne nasjonale statusen er bare planten dragehode registrert regelmessig i Oslo.
- **Fredede arter:** Truede, hensynskrevende eller sjeldne karplanter, kryptogamer (moser, lav og sopp), alger og virvelløse dyr som er fredet mot skade og ødeleggelse gjennom en egen forskrift om fredning av truede arter. Av de 58 artene som har fått slik nasjonal status er følgende arter registrert i Oslo i nyere tid: mosesildre (rødlistet som sterkt truet), hvitmure (sterkt truet), bittergrønn (sterkt truet), dvergtistel (kritisk truet), flytegro (sterkt truet), marisko (nær truet), knottblom (sterkt truet), grønnsko (nær truet), storskortemose (livskraftig), stammesigd (nær truet) og alvemose (sårbar).
- **Arter av nasjonal forvaltningsinteresse:** En sammenstilling av arter definert av Miljødirektoratet som omfatter rødlistede arter, andre spesielt hensynskrevende arter, spesielle økologiske former, prioriterte arter etter naturmangfoldloven, fredede arter og ansvarsarter (arter med mer enn 25 prosent av europeisk bestand i Norge).

Alle kommuner i Norge har i tillegg en egen kommuneart som de har et særskilt ansvar for å ta vare på. Kommuneartene ble tildelt av Miljøverndepartementet i 2008. Oslos kommuneart er bakkekløver, som også er Oslos fylkesblomst. Bakkekløver er i Norge bare naturlig forekommende på Hovedøya.

En oversikt over de viktigste naturforvaltningsbegrepene som brukes i handlingsplanen, med tilhørende definisjoner, følger vedlagt (vedlegg 2).

Ansvarsart for Oslo er truede arter der en betydelig del av den kjente norske forekomsten er i Oslo. Oslo har derfor et særskilt forvaltningsansvar for å unngå at disse artene dør ut i Norge.

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Marisko er fredet og fikk status som nær truet på Rødlista for arter 2021.

Storflaggermus i spettehull i tre. Arten er vurdert som sterkt truet i Rødlista for arter 2021.

3

Utfordringer i Oslo

Tap av natur er en av vår tids største miljøutfordringer, og utfordringen gjør seg gjeldende også i Oslo. Med en befolkningsvekst på 14 prosent de siste 10 årene, er Oslo en by i sterk vekst. Statistisk sentralbyrå anslår at befolkningen trolig vil vokse med ytterligere 16 prosent fram mot 2050. Siden byens ytre grenser i all hovedsak ligger fast, vil dette innebære omfattende utbygging av boliger, næringslokaler, skoler, kollektivtransport og annen infrastruktur til nye innbyggere innenfor dagens byggesone. Her finnes mange biologisk verdifulle områder som vil bli utsatt for betydelig utbyggingspress, gravearbeider, hogst, slitasje, forstyrrelser og spredning av fremmede arter. Det er både viktig og utfordrende å styre utbygging og andre effekter av befolkningsveksten, slik at man kan bevare biologisk mangfold og sikre tilstrekkelige arealer til rekreasjon og naturopplevelse.

Sentrale utfordringer for det biologiske mangfoldet i Oslo inkluderer:

- ▶ **Inngrep i og oppdeling av naturområder:** Det er over tid gjennomført mange større og mindre inngrep i Oslos naturområder. Inngrepene omfatter blant annet nedbygging av hele eller deler av naturområder, hogst og andre skogbrukstiltak, grøfting av myr og sumpskog, utfylling, mudring og andre inngrep i strandsoner og sjø, bekkelukking og andre inngrep i vassdrag, anleggelse av kabelgrøfter, veier og annen infrastruktur. Inngrepene har medført tap av leveområder for arter, og at tidligere sammenhengende natur og grønnstruktur er delt opp i mindre, adskilte områder. De endrede miljøforholdene som følger av dette, reduserer muligheten for at mange arter kan overleve i landskapet, fordi leveområdene blir for små og ligger for langt fra hverandre eller er adskilt av spredningsbarrierer som hindrer genetisk utveksling.
- ▶ **Gjengroing av kulturlandskap:** Mange slåtteenger, beitemarker og andre skjøtselsavhengige naturtyper er erstattet av tett ungskog og buskmark som følge av gjengroing samt invasjon av fremmede arter.
- ▶ **Innførsel og spredning av fremmede arter:** Omfattende spredning av fremmede arter har mange steder fortrenget den naturlige hjemmehørende og biologisk verdifulle vegetasjonen. Oslo har flere fremmede problemarter enn noen andre kommuner i Norge. De siste 20 årene har det blitt oppdaget stadig nye fremmede plantesykdommer som dreper ulike løvtreslag, og som sprer seg i naturområdene. Dette kan i ytterste konsekvens ødelegge viktige forutsetninger for biologisk mangfold, siden en stor del av det biologiske mangfoldet er knyttet til ulike løvtrær.
- ▶ **Økt bruk av naturområdene:** Befolkningsveksten har medført økt bruk av grønnstruktur og naturområder og dertil økt tilrettelegging for denne bruken. Anlegg av nye stier, turveier, brygger, småbåthavner, badeplasser, og tilhørende bruk – inkludert motorisert ferdsel i Oslofjorden – medfører ofte inngrep, spredning av fremmede arter, slitasje og forstyrrelse av dyrelivet. Bruk av naturen er viktig for å øke forståelsen for ivaretagelsen av natur, men det må gjennomføres slik at belastningen på naturen begrenses.
- ▶ **Forurensning av vassdrag og fjord:** Utslipp av kjemikalier fra industri og oljetanker, forurenset overvann og mikroplast fra veier, avrenning fra jordbruksarealer og kloakkoverløp ved store nedbørmengder, er bare noen av de mange kildene som belaster naturmiljøet i Oslos vassdrag og i indre Oslofjord. Tilførsel av nitrogen bidrar til uønsket høy algevekst i fjorden, som igjen er med på å forringe det biologiske mangfoldet. Sukkertareskoger og ålegressenger er viktige oppvekstområder for fisk, bløtdyr og andre marine organismer. Altfor smale kantsoner mange steder gjør vassdragene mindre robuste mot slike hendelser og medfører økt avrenning og partikkelforurensning.

Bildet viser tildekking av gravbergknapp på Nakholmen. Tildekking av vegetasjon gjøres for å bekjempe uønskede fremmede arter. Gravbergknapp fikk svært høy økologisk risiko i Fremmedartslista 2023. Presenningen ligger i et område med åpen grunnlendt kalkmark, som er en sterkt truet og utvalgt naturtype.

Oslo kommune har det klart høyeste antallet registrerte truede arter i landet, og har derfor et særlig ansvar for å ivareta biologisk mangfold som er under press. Hele 1 354 arter i Oslo står oppført på den nasjonale rødlisten (listen over arter som har risiko for å dø ut i Norge). Mer enn en tredjedel av disse artene (487 arter) er imidlertid ikke påvist etter 1980. Dette skyldes sannsynligvis i stor grad at artene er utryddet fra Oslo. 35 av artene regnes også som utdødd i Norge. Ingen annen kommune i Norge ser ut til å ha hatt tilsvarende tap av biologisk mangfold.

Nesten halvparten av sjøfuglene i Norge er av Artsdatabanken vurdert som truet. I Oslofjorden er det flere viktige sjøfuglkolonier som må beskyttes mot arealtap. Særlig de ulike måkeartene oppsøker byen på leting etter næring, og enkeltarter som fiskemåke og silde-måke hekker også i byggesonen. Dette medfører behov for informasjon og kunnskap om hvordan byens befolkning kan leve i sameksistens med sjøfuglene.

Den negative utviklingen for biologisk mangfold har skjedd gjennom lang tid. Frem til om lag 1960 var det trolig nedbygging som forårsaket størst tap av natur. Den negative utviklingen har imidlertid fortsatt frem til i dag, selv om tapet sannsynligvis er mindre, dels som følge av større oppmerksomhet om ivaretagelse av biologisk mangfold i byutviklingen, men også fordi det relativt sett er mindre igjen å ødelegge av den mest

Foto: Thrill Myhre Pedersen

verdifulle naturen. Andre trusler mot naturen, som spredning av fremmede arter og klimaendringer, er imidlertid økende og kan fremover føre til økende tap av biologisk mangfold.

Oslo har samtidig flere fortrinn som gjør kommunen bedre rustet til å endre kurs for bedre å ivareta byens unike natur. Det er gjennomført kartlegging av biologisk verdifulle områder på en stor del av kommunens areal. Marka, mange av øyene i Oslofjorden, vassdragene og annen grønnstruktur i byggesonen er i betydelig grad sikret mot nye tekniske inngrep, og i mange tilfeller også andre typer uheldige naturinngrep, gjennom markaloven, markaforskriften (forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggjande kommunar), plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven. Oslo har kommet godt i gang med bekkeåpninger og restaurering av vassdrag, grøftede myrer og blomsterenger. Kommuneskogene og øyene i Oslofjorden driftes først og fremst med tanke på å ivareta biologisk mangfold og det enkle friluftslivet. I store deler av byggesonen er det fortsatt en forholdsvis høy andel grønnstruktur. Byrådet har tatt initiativ til en treplantingsdugnad kalt Oslotrær, med mål om å plante 100 000 trær fram mot 2030, i samarbeid med alle kommunens virksomheter og med byens innbyggere og næringsliv. I tillegg arbeides det aktivt for å bedre den økologiske tilstanden i byens vassdrag.

Kanadagullris er en fremmed art med svært høy økologisk risiko, som sprer seg raskt. Til høyre for gjerdet er det gjort tiltak for å fjerne kanadagullris.

Foto: Bård Brødresen

Toppdykker

Foto: Kjell Isaksen

Myrhatt

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Skogdue

Foto: Kjell Isaksen

Hårgullbasse

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Dvergblåvinge på rundbelg

Foto: Bård Bredesen

Blåvingevannymfe par

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Ryllik med sabelgresshoppe

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Beitemarksopp

4

Handlingsplan for biologisk mangfold 2023–2030

Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo 2023–2030 har som formål å verne, restaurere og forbedre tilstanden til det biologiske mangfoldet i Oslo. Planen er bygget opp rundt syv delmål. For hvert delmål er det spesifisert hvilke tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025, og som har budsjettdekning, og hvilke tiltak som vil vurderes gjennomført i perioden 2023–2030, men som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger.

Det faglige underlaget til handlingsplanen er utarbeidet av Bymiljøetaten. Plan- og bygningsetaten, Klimaetaten og Regionkontor Landbruk har hatt planunderlaget på en begrenset høring.

Delmål 1: Forbedret kunnskapsgrunnlag om det biologiske mangfoldet i Oslo	side 16
Delmål 2: Sikring av arealer for naturmangfold	side 19
Delmål 3: Styrket skjøtsel og forvaltning av naturverdier	side 22
Delmål 4: Økt informasjonsarbeid og samarbeid om biologisk mangfold	side 26
Delmål 5: Bærekraftig høsting og gjenoppbygging av bestander	side 29
Delmål 6: Restaurering og ivaretagelse av natur	side 31
Delmål 7: Redusere forurensning og forsøpling som kan skade biologisk mangfold	side 36

DELMÅL 1

Forbedret kunnskapsgrunnlag om det biologiske mangfoldet i Oslo

Vernede eiker ved Sogn studentby.

Eika er trolig det treslaget i Norge som har størst mangfold av arter knyttet til seg. Mer enn 1500 arter av insekter, sopp og lav er knyttet til hule eiker. Mange av disse artene er avhengige av eika for å overleve. Hule og/eller grove eiker er en utvalgt naturtype som er særskilt beskyttet etter naturmangfoldloven.

DELMÅL 1

Forbedret kunnskapsgrunnlag om det biologiske mangfoldet i Oslo

En hul eik ved Ullevål hageby.

Kunnskap om naturverdiene i Oslo er en viktig forutsetning for å ta vare på det biologiske mangfoldet, og delmål 1 retter seg inn mot tiltak for å styrke kommunens kunnskapsgrunnlag. Kartlegging av naturmangfold er kommunens viktigste verktøy for å sikre et fullgodt kunnskapsgrunnlag for plan- og byggesaker, samt for skjøtsel og drift av ulike arealer i kommunen.

Tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025 innenfor vedtatte budsjetttrammer:

› **Supplere og oppdatere kommunens naturdatabase (naturkartlegging)**

Gjennomføre årlige supplerende kartlegginger av naturtypelokaliteter og artskartlegging. Dette omfatter både kartlegging av arealer som ikke tidligere har vært kartlagt, og re-kartlegging av tidligere kartlagte arealer. Tiltaket er igangsatt, men kunnskapsgrunnlaget må utvikles kontinuerlig.

› **Kartlegge fremmede arter med økologisk risiko og alvorlige plantesykdommer**

Gjennomføre særskilt kartlegging av fremmede arter med økologisk risiko, altså arter som har et invasjonspotensiale og en negativ økologisk effekt på hjemmehørende arter og på alvorlige plantesykdommer. Tiltaket holdes adskilt fra den overordnede naturtypekartleggingen fordi metodikken som benyttes er noe annerledes og fordi andre arealer er aktuelle for denne type kartlegging. Av plantesykdommer vil det hovedsakelig fokuseres på planteskadegjøreren *Phytophthora* som kan utgjøre en stor trussel for trær.

DELMÅL 1

Forbedret kunnskapsgrunnlag om det biologiske mangfoldet i Oslo

Foto: Tiril Myhre Pedersen

Det er ønskelig med kontinuerlig oppdatering av kommunens naturdatabase også i årene fremover. Videreføring av årlige supplerende naturkartlegginger og prioritert artskartlegging etter 2025 forutsetter imidlertid fremtidige budsjettavsetninger.

Øvrige tiltak som vil vurderes gjennomført i perioden 2023–2030, men som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger:

- › **Vurdere å opprette tilskuddsordning til naturkartlegging til frivillige organisasjoner o.l.**
I en eventuell tilskuddsordning kan det være aktuelt å fokusere spesielt på kartlegging av gammel naturskog.

Dragehode. Arten er Oslos eneste prioriterte art og har derfor en særskilt beskyttelse gjennom naturmangfoldloven. Arten er i tilbakegang og fikk status som sårbar på Rødlista for arter 2021.

DELMÅL 2

Sikring av arealer for naturmangfold

Østensjøvannet er Oslos viktigste våtmarksområde, og er vernet ved kongelig resolusjon i 1992.

DELMÅL 2

Sikring av arealer for naturmangfold

Kjempestarr ved Østensjøvannet. Arten har sin hovedutbredelse rundt Oslofjorden og ble kategorisert som sterkt truet i Rødlista for arter 2021.

Foto: Bård Bredesen

Tiltak for å sikre verdifulle naturområder gjennom kommunens plan- og byggesaksbehandling.

Tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025 innenfor vedtatte budsjettammer:

› Prinsipp om arealnøytralitet

I kommuneplanens arealdel, som er på offentlig høring i 2023, er det foreslått å innføre et prinsipp om arealnøytralitet, det vil si krav om arealkompensasjon for forringelse av arealer med biologisk mangfold. Kommuneplanens arealdel vil fremmes i en egen sak for bystyret.

› Påvirke rammebetingelser for biologisk mangfold

Vurdere behovet for å jobbe opp mot staten for å revidere og styrke lovverket for å sikre tilstrekkelige hjemler for kommunen til å stille krav til naturvern og naturrestaurering, som en oppfølging av Naturavtalen. Arbeidet med rammebetingelser kan også inkludere andre temaer, som å fremme nye nasjonale tiltak for å begrense skadelige fremmede arter, for eksempel gjennom ytterligere begrensning på innførsel/salg. Det er også aktuelt å samarbeide med staten og nabokommuner for å begrense nedbygging som truer naturverdier.

Tiltak som vil vurderes gjennomført i perioden 2023–2030, men som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger:

› Opprette og ajourholde et arealregnskap for naturområder i Oslo

Arealregnskapet skal samordnes med Plan- og bygningsetatens eksisterende grøntregnskap. Grøntregnskapet omfatter alle arealer med vegetasjon. Naturområder i denne sammenheng skal gjenspeile arealer med verdi for biologisk mangfold, og altså ikke inkludere arealer klippet som plen eller idrettsanlegg, som også inngår i grøntregnskapet. Tiltaket starter tidligst opp i 2025, for å bygge på kunnskap og erfaring fra regionale og statlige prosesser med utvikling av arealregnskap.

DELMÅL 2

Sikring av arealer for naturmangfold

Buttsnutefrosk

Foto: Kjell Isaksen

› Innføre krav om kompenserende tiltak ved negativ påvirkning på naturområder

Påse at kommuneplanens bestemmelser om biologisk mangfold følges opp i all arealforvaltning, og stille krav i all kommunal saksbehandling om at det ved negativ påvirkning på naturområder, skal gjennomføres avbøtende, restaurerende eller kompenserende tiltak som minst oppveier for de negative effektene av inngrepene på biologisk mangfold, jf. tiltakshierarkiet.

› Verne nye naturområder og fornye vedtak av eksisterende verneområder

Gjennomgå eksisterende verneområder i kommunen med formål å sikre at vernereguleringen er tilstrekkelig for å ivareta området biologiske mangfold, og vurdere behov for utvidet verneareal eller andre tiltak for å sikre og styrke det biologiske mangfoldet. Som eksempel bør vernesoner rundt sjøfuglreservater som er negativt påvirket av ferdselen på sjø eller land, vurderes utvidet. Der det avdekkes behov for utvidelse av statlige verneområder skal kommunen være en pådriver for dette.

› Kartlegge og foreslå vern av nye naturområder og områder i tilknytning til eksisterende viktige naturområder

Det kan vurderes ulike typer vern, avhengig av behov og trussel mot området verdier. Gjennom tiltaket bidrar Oslo aktivt inn i arbeidet med å nå Naturavtalens mål om at 30 prosent av land- og havområder skal bevares og beskyttes mot skadelig påvirkning fra menneskelig aktivitet innen 2030.

› Gjennomgå gamle reguleringsplaner

Gjennomgå reguleringsplaner for arealer hvor det er kartlagte naturtyper som Oslo har et spesielt ansvar for og hvor reguleringsplanen er av eldre dato, og vurdere behovet for omregulering og oppdatering av avgrensning eller bestemmelser. Arealer hvor det er kartlagte naturtyper, prioriteres først med tanke på å høste erfaring, for så å vurdere å gjennomgå flere reguleringsplaner.

DELMÅL 3

Styrket skjøtsel og forvaltning av naturverdier

Nytablert blomstereng med stedege arter ved Akershus festning.

DELMÅL 3

Styrket skjøtsel og forvaltning av naturverdier

Rødknapp med rikt insektsliv; blant annet gjøkhumle og firflekket blomsterbukk.

Foto: Bård Bredesen

Tiltak for å styrke skjøtselen og forvaltningen av verdifulle naturområder og kulturlandskap i Oslo kommune, herunder blomsterenger, amfibiedammer, restaurert myr, biologisk verdifulle skogmiljøer og store gamle enkelttrær, samt bekjempe fremmede arter. I det siste ligger blant annet å hindre villfyllinger med hageavfall, som er ulovlige og som ofte bidrar til spredning av fremmede arter, samt å ta initiativ til at statlige myndigheter fører økt tilsyn med flytting av løsmasser.

Tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025 innenfor vedtatte budsjettammer:

› Revidere og utarbeide nye forvaltnings- og skjøtselsplaner (Hovedøya og Skøyenparken)

Tiltaket inkluderer å revidere og utarbeide nye forvaltnings- og skjøtselsplaner for Hovedøya samt utarbeide ny skjøtselsplan for Skøyenparken. Tiltaket vil gjennomføres etter at supplerende naturkartlegginger for områdene er fullført. Fortløpende vurderer om det bør utarbeides forvaltnings- og skjøtselsplaner for andre biologisk viktige og verdifulle arealer/områder.

› Overvåke biologisk mangfold

Overvåke status for verdifulle naturtypelokaliteter gjennom å oppsøke utvalgte kartlagte naturtyper. Fokus vil være på utvalgte naturtyper, men også utvalgte truede arter vil vurderes i arbeidet. Blomsterenger vil overvåkes årlig (inkl. areal og antall). Kommunen samarbeider med frivillige og profesjonelle kompetansemiljøer om dette tiltaket.

› Skjøtsel av blomsterenger mv.

Gjennomføre hensiktsmessig skjøtsel for å ivareta intakte og restaurerte blomsterenger, der beiting og bruk av høy inngår som sentrale elementer. Blomsterenger inkluderer åpen grunnlendt kalkmark, slåtteenger, naturbeitemarker og andre blomsterenger. Bymiljøetaten har siden 2016 etablert og/eller restaurert 40 blomsterenger.

DELMÅL 3

Styrket skjøtsel og forvaltning av naturverdier

Foto: Kjell Isaksen

Foto: Kjell Isaksen

› Naturvennlig park- og friområdeforvaltning

Ivareta biologisk mangfold og tilrettelegge for mer vill natur og pollinatorvennlige vekster i kommunens forvaltning av parker og friområder.

› Skjøtsel av amfibiedammer

Gjennomføre enklere skjøtselstiltak ved amfibiedammer der det ikke er behov for omfattende restaurering. Tiltak omfatter fjerning av vegetasjon i og ved dammene.

› Skjøtsel av restaurert myr

Gjennomføre oppfølgende skjøtsel av restaurerte myrer i Oslo kommunes skoger. Bymiljøetaten har i perioden 2019 –2021 restaurert 11 myrer i Nordmarka og Østmarka. Flere av de restaurerte myrene har behov for oppfølgende skjøtsel de første årene etter restaurering, særlig fjerning av oppslag av løvtrær. Behovet vil vedvare ettersom flere myrer vil bli restaurert fremover.

› Skjøtsel av biologisk verdifulle skogmiljøer

Gjennomføre skjøtselstiltak for å opprettholde og tilbakeføre verdier i skogmiljøer i byggesonen og i Marka, med fokus på skogmiljøer som er kartlagt som naturtyper.

› Skjøtsel av store gamle enkelttrær

Tiltaket omfatter blant annet fristilling av biologisk viktige store trær ved å fjerne oppslag av småtrær i nærheten.

Bergdammen huser både små- og storsalamander. Storsalamander fikk status som nær truet i Rødlista for arter 2021. Salamandrene lever både i dammen og på bakken, og er avhengig av nær frostfrie overvintringssteder på land. Ved Bergdammen er det etablert et salamanderhotell som tilbyr dyrene et egnet overvintringssted.

DELMÅL 3

Styrket skjøtsel og forvaltning av naturverdier

Nyetablert blomstereng med stedeagne arter ved Akershus festning.

Foto: Pål d. Brødøsen

› Bekjempe fremmede arter og villfyllinger

Gjennomføre målrettede tiltak og kampanjer for å øke andelen hageavfall som leveres på hageavfallsmottak, redusere mengden hageavfall som dumpes i naturområder, samt øke kunnskapen og bevisstheten rundt spredning av fremmede plantearter og plantesykdommer. Bymiljøetaten har gjennom flere år kartlagt villfyllinger med hageavfall i kommunen, men det er behov for å supplere denne kartleggingen for å få enda bedre oversikt. Det vil i tillegg gjennomføres konkrete oppryddingstiltak i eksisterende villfyllinger. Grove overtredelser vil politianmeldes. Det kan i denne sammenheng være aktuelt med målrettede tiltak mot særlig problematiske fremmede arter, som park-slirekne.

› Styrke allerede iverksatte tiltak mot fremmede problematiske plantearter

Styrke arbeidet med å bekjempe fremmede problematiske plantearter i Oslo, blant annet gjennom å prioritere innsats mot flere arter og på flere områder i kommunen.

Det er ønskelig å videreføre overvåking og skjøtselstiltakene også etter 2025. Dette forutsetter imidlertid fremtidige budsjettavsetninger.

Tiltak som vil vurderes gjennomført i perioden 2023–2030, men som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger:

› Føre tilsyn med flytting av løsmasser

Vurdere hvordan kommunen, som et supplement til statlig aktivitet, kan føre tilsyn med flytting av løsmasser i forbindelse med enkelte bygge- og anleggsprosjekter for å hindre/begrense spredning av fremmede arter.

DELMÅL 4

Økt informasjonsarbeid og samarbeid om biologisk mangfold

Bildet viser den utvalgte naturtypen slåttemark som er sterkt truet. Deltagelse i slått er en god måte å skape engasjement og formidle kunnskap om hvordan man skal skjytte denne naturtypen.

DELMÅL 4

Økt informasjonsarbeid og samarbeid om biologisk mangfold

Delmål 4 retter seg inn mot tiltak for å formidle kunnskap om hva Oslos innbyggere/private grunneiere kan bidra med for å ivareta verdifull natur og bekjempe spredning av fremmede arter.

Tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025 innenfor vedtatte budsjetttrammer:

- › **Informere om biologisk mangfold (seminar, skilting, digital informasjon, medieutspill mv.)**
Tiltaket inkluderer å arrangere seminar om ivaretagelse og skjøtsel av natur rettet mot borettslag, sameier, velforeninger, organisasjoner og interesseforeninger i kommunen, samt konkrete informasjonstiltak som skilting og forbedret digital informasjon på kommunens nettsider. Det vil tilstrebes samarbeid med kompetansemiljøer i frivillige organisasjoner i planleggingen av seminarer og annet informasjonsarbeid.

Slåttemark skal ikke gjødsles, og er avhengig av å bli slått på rett tidspunkt.

DELMÅL 4

Økt informasjonsarbeid og samarbeid om biologisk mangfold

Det er ønskelig å gjennomføre ulike informasjonstiltak også etter 2025. Det kan for eksempel være aktuelt å tilby faglig veiledning om hvordan det biologiske mangfoldet kan styrkes i private hager og på grønne fellesområder i borettslag, samt utvikle og distribuere informasjon til hageeiere om bruk av planter fra trygge kilder, etablering av naturnære elementer, bruk av torvfri jord og sikker håndtering av hageavfall. Dette forutsetter fremtidige budsjettavsetninger.

Tiltak som vil vurderes gjennomført i perioden 2023–2030, men som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger:

- › **Vurdere å etablere en tilskuddsordning for økt naturmangfold med stedeegne arter i hager,** med streng restriksjon mot bruk av fremmede arter, eller alternativt dele ut frøposer med stedeegne arter/engblomster i forbindelse med relevante arrangementer o.l.
- › **Tilby kurs i fleralderskogbruk og frivillig vern til private skogeiere i Oslo**
Tiltaket innebærer kurs i regi av Regionkontor Landbruk og Bymiljøetaten med opplæring i fleralderskogbruk, lukket hogst og frivillig vern. Tiltaket skal også inkludere utarbeidelse av informasjonsmateriell om de samme temaene, som distribueres til alle skogeiere i Oslo.
- › **Etablere et senter for skogvern og bærekraftig naturbruk.**
Senteret skal ta imot skoler, forskere, naturforvaltere og skognæring fra inn- og utland for å blant annet lære om og videreutvikle Oslo kommunes metoder for bærekraftig naturressursforvaltning, fleralderskogbruk og naturrestaurering av blant annet myr- og skoglandskap. Skogvernsenteret kan være aktuelt å legges til et eventuelt nasjonalparksenter for kommende Østmarka nasjonalpark.

Informasjonsskilt på Huk som informerer om en blomstereng på naturtypen åpen grunnlendt kalkmark. Dette er en sterkt truet naturtype. Her vokser sjeldne og kalkkrevende planter, blant annet dragehode.

DELMÅL 5

Bærekraftig høsting og gjenoppbygging av bestander

Historisk har det vært godt torskefiske i indre Oslofjord. Torsken på bildet ble fisket i 2006. I 2019 ble det innført forbud mot å fiske torsk i Oslofjorden for å bygge opp bestanden.

DELMÅL 5

Bærekraftig høsting og gjenoppbygging av bestander

Delmål 5 retter seg mot tiltak for å ivareta truede arter og arter som Oslo har et spesielt nasjonalt og internasjonalt ansvar for å ivareta. Bærekraftig høsting handler i denne sammenheng om alt fra plukking av bær, sopp, frukt og andre spiselige vekster, til fiske etter saltvannsfisk, ferskvannsfisk og hummer.

Tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025 innenfor vedtatte budsjetttrammer:

› Utarbeide statusrapport for truede arter

Statusrapporten skal danne grunnlag for ivaretagelse, gjenoppbygging og eventuelt reintroduksjon av bestander av truede arter. De mest truede artene og arter som Oslo har et spesielt nasjonalt og internasjonalt ansvar for, skal prioriteres.

› Etablere fredningsområder for marine organismer

Fredningsområde for hummer ble etablert i 2022. Vurdere å etablere marint vern av Oslofjorden og/eller fredningsområder for andre marine arter.

I tråd med statusrapporten som utarbeides, kan det være ønskelig å gjennomføre ytterligere tiltak for å ivareta truede arter og arter som Oslo har et spesielt ansvar for å ivareta. Supplerende tiltak forutsetter fremtidige budsjettavsetninger.

Bildet viser en hummer som slippes ut igjen etter prøvefiske i 2021. I 2022 ble det etablert et fredningsområde for hummer. Det omfatter grovt sett indre havneområde inkludert Frognerkilen og sjøen rundt Lindøya, Hovedøya, Nakholmen og Gressholmen.

Prøvefiske har vist langt høyere fangster innenfor fredningsområdene enn utenfor. Bestanden skal overvåkes fremover.

Foto: Halvor Pritzlauff Njerve

DELMÅL 6

Restaurering og ivaretagelse av natur

DELMÅL 6

Restaurering og ivaretagelse av natur

FN har utpekt 2021–2030 til verdens tiår for restaurering av økosystemer, og delmål 6 retter seg mot tiltak for restaurering av natur, herunder myr, blomsterenger, amfibiedammer, vassdragsnatur og marin natur. Restaurering av natur bidrar til karbonlagring, klimatilpasning og andre økosystemtjenester, og inngår også som et tiltak i den nasjonale tiltaksplanen for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv (Klima- og miljødepartementet, 2021).

Bildene på forrige side og under viser restaurering av myra Ødegårdsmåsan i Østmarka i 2019. På begynnelsen av 1930-tallet ble det drevet industrielt torvuttak her. Det medførte at myra tørket ut og etterhvert grodde igjen. På det lille bildet er skog som hadde etablert seg blitt hogd. Etter hogsten ble det laget mange demninger av lokale torvmasser, slik at vannet holdes tilbake og myra kan reetableres, slik det store bildet viser.

Tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025 innenfor vedtatte budsjetttrammer:

› Restaurere myr

Tiltaket innebærer å restaurere grøftede myrer i Oslo kommunes skoger for å øke verdien for biologisk mangfold, og som tiltak for karbonlagring, klimatilpasning og økt opplevelsesverdi. Aktuelle myrer for restaurering vil vurderes fortløpende, og rikmyrer og sumpskog vil prioriteres. Bymiljøetaten har i løpet av de siste årene restaurert flere myrer i kommuneskogen ved hjelp av tilskuddsmidler fra Miljødirektoratet og Statsforvalteren, samt med egne driftsmidler.

› Restaurere blomsterenger mv.

Tiltaket inkluderer restaurering av arealer med åpen grunnlendt kalkmark, slåtteenger, naturbeitemarker og andre blomsterenger som er forringet av gjengroing, fremmede arter eller andre utfordringer. Det vil i tillegg utarbeides skjøtelsesplaner for å ivareta de biologiske kvalitetene i blomsterengene. Det er også aktuelt å bidra til kartlegging og støtte opp om etablering og restaurering av blomsterenger i privat regi.

› Restaurere amfibiedammer

Tiltaket innebærer å restaurere amfibiedammer som står i fare for å gro igjen, først og fremst i byggesonen. Igjenfylling og gjengroing av dammer er den største trusselen for amfibier nasjonalt og lokalt. Tiltaket vil bidra til at kommunen kommer opp på et godt skjøtelses- og forvaltningsnivå for en del av de viktigste dammene innenfor byggesonen. Restaurering av amfibiedammer har også flere positive effekter for annet biologisk mangfold som fugler, vannplanter, en rekke vanntilknyttede insekter og andre virvelløse dyr. Etablering av amfibiehotell kan være aktuelt som et supplerende tiltak.

DELMÅL 6

Restaurering og ivaretagelse av natur

Foto: Bård Bredesen

Laks på gytevandring i Akerselva.

› Restaurere vassdragsnatur

Utrede og gjennomføre restaureringstiltak for å heve habitatkvaliteten i og langs vassdrag, med hovedfokus på Alnavassdraget. Et aktuelt restaureringstiltak er å etablere og styrke kantsoner langs vassdragene slik at de får en god økologisk funksjon. Utbedring av vandringshindre, primært ved fjerning av bekkelukkinger og sekundært ved etablering av fiskepassasjer, er andre viktige restaureringstiltak. Kommunen skal søke å restaurere minst én lengre delstrekning av et vassdrag per år.

› Restaurere marin natur

Bymiljøetaten skal gjennomføre et eller flere pilotprosjekter med reetablering av ålegress i kommunens sjøareal. Klimaetaten har i 2021, med bistand fra Bymiljøetaten, kartlagt forekomster og egnede arealer for reetablering av ålegress innenfor kommunens grenser. Reetablering av ålegress har potensial for å øke marin karbonlagring, i tillegg til at ålegressenger er en svært viktig marin naturtype. Internasjonalt, særlig fra Sverige, finnes det mye erfaring fra tilsvarende prosjekter som gir et godt kunnskapsgrunnlag for å gjennomføre vellykkede prosjekter. Bymiljøetaten skal også vurdere å etablere kunstige rev utenfor kommunalt forvaltede arealer. Dette kan gjennomføres i samarbeid med undervisningsinstitusjoner og/eller frivillige organisasjoner. Etableringen av kunstige rev i forbindelse med utbyggingen av Tjuvholmen, demonstrerte hvor raskt marint biologisk mangfold kan reetablere seg ved godt planlagte prosjekter. Det skal også vurderes å ansette en koordinator for marin restaurering.

› Styrke truede treslag

Styrke kommunens innsats for truede treslag, gjennom å produsere og plante treslag som alm og ask i prosjektet Oslotrær.

DELMÅL 6

Restaurering og ivaretagelse av natur

Tretåspetten trives best i gammel granskog med mange døde og døende trær, der den finner insekter å spise. Arten fikk status som nær truet på Rødlista for arter 2021.

Foto: Kjell Isaksen

› Ikke tillate privat hogst og inngrep i gammelskog og myr i privat skog

Gammelskog og myr har et rikt artsmangfold og må bevares. Etter forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggende kommuner § 7, skal planlagt hogst godkjennes av kommunen. Kommunen kan i denne forbindelse nekte hogst eller gi pålegg om hvordan hogsten skal gjennomføres dersom hogsten kan føre med seg vesentlig ulempe for friluftsliv, naturmiljø, landskap eller kulturminne. Tiltaket innebærer å vurdere hvilke instruksjoner kommunen bør gi til Regionkontor Landbruk slik at det ikke innvilges søknader om hogst og andre inngrep i gammelskog og myr som gir negative konsekvenser for naturmangfold og klima.

› Begrense nye landbruksveier

Landbruksveier gir store og irreversible inngrep i naturområder, og bidrar til å true artsmangfoldet. Det er allerede et omfattende nettverk av skogsbilveier i Marka, og nye veier bør unngås eller begrenses så langt mulig. Etter forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksvei § 2-1 kan nybygging og ombygging av landbruksveier ikke iverksettes uten skriftlig tillatelse. Kommunens myndighet er delegert til Regionkontor Landbruk for landbruksvei som er 500 meter og for landbruksveier større enn 500 meter er bystyret selv myndighet. Tiltaket innebærer å vurdere hvilke retningslinjer som skal ligge til grunn for instruks til Regionkontor Landbruk, for å sikre at veisøknader innvilges kun helt unntaksvis.

› Fremme biologisk mangfold ved revisjon av landbrukets tiltaksstrategier

Landbrukets tiltaksstrategier (for kommunene Lørenskog, Oslo og Rælingen) skal revideres i 2024. I den forbindelse vil Oslo ta initiativ til at de regionale retningslinjene for NMSK-tilskudd (tilskudd til nærings- og miljøtilskudd i skog) skal revideres slik at tilskudd som fremmer biologisk mangfold økes og at tilskudd til tiltak som kan bidra til å skade biologisk mangfold kuttes.

DELMÅL 6

Restaurering og ivaretagelse av natur

Foto: Eduardo Infantes Ojanes

Det er ønskelig å fortsette arbeidet med å restaurere natur, herunder flere myrer, blomsterenger og marin natur, også etter 2025. Dette forutsetter imidlertid fremtidige budsjettavsetninger. Ved eventuell videreføring av arbeidet med å restaurere blomsterenger, kan det være aktuelt å kartlegge og vurdere å gi støtte til blomsterenger som etableres i privat regi. Videre kan det være aktuelt å vurdere om kommunen skal stille krav om blomsterenger i forbindelse med nye samferdselsanlegg og andre grøntanlegg i kommunal regi. Ved eventuell videreføring av arbeidet med å restaurere marin natur, vil det vurderes å utvide pilotprosjektet for reetablering av ålegressenger og etablere nye pilotprosjekter for sukkertare, tunikater m.m.

Det er nødvendig med oppfølgende skjøtsel i etterkant av restaureringstiltak. Dette forutsetter budsjettavsetninger til driftsfølgvirkninger av tiltakene.

Bildet viser planting av ålegress for å teste reetablering av ålegressenger i Oslofjorden. Både i Frognerkilen og ved Gressholmen er det plantet ålegress på havbunnen. Arten gir viktige økosystemtjenester som å være oppvekststed for lokalt biologisk mangfold, hindre erosjon og masseforflytning, binde CO2 og forbedre vannkvaliteten.

DELMÅL 7

Redusere forurensning og forsøpling som kan skade biologisk mangfold

Opprydding av havbunnen langs Rådhuskaia.

DELMÅL 7

Redusere forurensning og forsøpling som kan skade biologisk mangfold

Vassdragene og fjorden er påvirket av blant annet avrenning fra veinettet og andre tette flater, akutte forurensningshendelser, landbruk og avløp. Avrenning bidrar til at næringsstoffer som nitrogen og fosfor, samt mikroplast, tungmetaller og annen forurensning skader det biologiske mangfoldet i vassdragene og fjorden.

Vann- og avløpsetaten jobber kontinuerlig med å bedre rensingen av avløpsvann. Det er i tillegg behov for å utrede tiltak for å bedre rensingen av veivann, og i neste runde gjennomføre rensetiltak langs det kommunale veinettet, for å redusere forurensningen til vassdragene og fjorden.

Tiltak under dette delmålet må også ses i sammenheng med pågående tiltak knyttet til *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*, og Oslo kommunes omfattende pågående arbeid knyttet til Oslofjorden. Viktige tiltak som kommunen har gjennomført de siste årene inkluderer økt nitrogenrensing av kloakk, økt takt i rehabilitering av avløpsnett, styrket innsats mot plastforsøpling og for opprydding, styrket håndtering av overvann, arbeid for utfasing av gummigranulat, arbeid for innføring av nasjonalt båtseptikkforbud m.m. Byrådet har opprettet en kommunal koordineringsgruppe for Oslofjorden som består av en rekke etater og virksomheter, som har oversikt over status og utvikler nye tiltak og virkemidler. Byrådet legger frem en årlig tiltaksliste for å heve miljøkvaliteten for Oslofjorden i forbindelse med budsjettet. Tiltakslisten er fordelt på fem hovedtema; reduksjon av tilførsel av næringsstoffer fra avløp og jordbruk, reduksjon av tilførsel av miljøgifter og mikroplast, habitatforbedrende tiltak som naturrestaurering, tiltak mot marin forsøpling og overvåking av vannkvalitet.

Stokkand med plast rundt nebbet

Foto: Anne Kari Norland

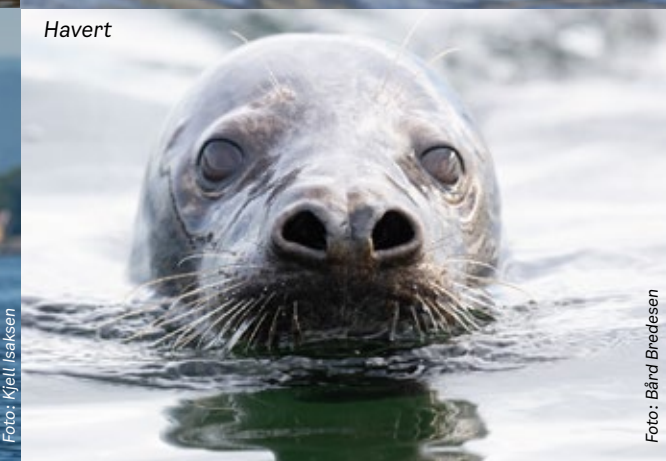
Lomvi

Foto: Kjell Isaksen

Kvitskjevinger

Foto: Kjell Isaksen

Havert

Foto: Bård Bredesen

Byråden bemerker

Det er viktig å styrke innsatsen for å ivareta det biologiske mangfoldet i Oslo. Både klimaendringer og tap av natur er å anse som vår tids største miljøutfordringer, og Norges statsminister erklærte i 2020 naturkrise sammen med verdens ledere. Oslos natur og biologiske mangfold har en verdi i seg selv, men er også av stor betydning for Oslos innbyggere og økonomi i form av de økosystemtjenestene som naturen gir. Natur og biologisk mangfold bidrar blant annet til karbonlagring, flomdemping og rensing av luft og vann, og gir Oslos innbyggere muligheter for svært verdifull rekreasjon og naturopplevelse og dermed styrket folkehelse.

Handlingsplanen redegjør for hvilke tiltak som vil gjennomføres i perioden 2023–2025, og hvilke som vil vurderes gjennomført fremover, men som forutsetter fremtidige budsjettsavsetninger. Ved å inkludere tiltak som forutsetter fremtidige budsjettsavsetninger, synliggjøres hvilke prioriteringer som bør gjøres i årene fremover for å ta vare på Oslos biologiske mangfold.

Lover og regelverk, tidligere vedtak

En rekke internasjonale og nasjonale avtaler, dokumenter og lovverk gir føringer for kommunens arbeid med ivaretagelse av biologisk mangfold.

Internasjonalt har Norge tilsluttet seg å ivareta biologisk mangfold både gjennom FNs konvensjon om biologisk mangfold og Aichi-målene. Aichi-målene, i alt 20 mål om biologisk mangfold, ble utarbeidet i 2010 som en oppfølging av FN-konvensjonen. Flere av målene skulle være innfridd i 2020, for å oppnå et overordnet mål om robuste økosystemer innen denne tid. I likhet med de fleste andre land greide ikke Norge å nå målene som var satt for 2020, men måle-

ne er fortsatt svært relevante for det videre arbeidet med ivaretagelse av det biologiske mangfoldet i Oslo.

Aichi-mål 15 omhandler restaurering av natur; «*Innen 2020 er økosystemene mer robuste, og det biologiske mangfoldets bidrag som karbonlager er forsterket gjennom bevaring og restaurering, inkludert restaurering av minst 15 prosent av forringede økosystemer. Dette bidrar derved til reduksjon av og tilpasning til klimaendringer og bekjempelse av forørkning*». Dette målet er særlig relevant i arbeidet med handlingsplanen for biologisk mangfold i Oslo, i og med at FN har utpekt 2021–2030 til verdens tiår for restaurering av økosystemer. Gjennom behandlingen av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold*, har Stortinget fattet et eget vedtak (vedtak 669) om å trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte på at 15 prosent av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025.

FNs bærekraftsmål konkretiserer 17 utfordringer verden må jobbe med å løse fram mot 2030. Handlingsplanen for biologisk mangfold vil bidra til oppfølging av bærekraftsmålene om livet i havet (mål nr. 14) og livet på land (mål nr. 15).

Nasjonale føringer for kommunens arbeid med ivaretagelse av biologisk mangfold følger av blant annet av:

- ▶ *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv* (Klima- og miljødepartementet, 2021)
- ▶ *Bekjempelse av fremmede skadelige organismer. Tiltaksplan 2020–2025* (Klima- og miljødepartementet, 2020)
- ▶ *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023* (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019)

- ▶ *Nasjonal pollinatorstrategi. Ein strategi for levedyktige bestandar av villbier og andre pollinerande insekt* (Departementa, 2018)
- ▶ Meld. St. 14 (2015 –2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold* (Klima- og miljødepartementet 2015–2016)
- ▶ Lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), og tilhørende forskrifter for utvalgte naturtyper og prioriterte arter
- ▶ Lov av 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)
- ▶ Lov av 5. juni 2009 nr. 35 om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner (markaloven)

Artsdatabanken, underlagt Klima- og miljødepartementet, administrerer sentrale forvaltningsverktøy for biologisk mangfold, som rødlisten for arter, rødlisten for naturtyper, fremmedartslisten og artskart med konkrete artsregistreringer.

For handlingsplanen er også føringer på lokalt nivå lagt til grunn, herunder:

- ▶ *Vår by, vår framtid. Kommuneplan for Oslo 2018. Samfunnsdel med byutviklingsstrategi. Visjon, mål og strategier mot 2040*, vedtatt av bystyret 30.01.2019, sak 6/19
- ▶ *Styrket forvaltning av Oslos biologiske mangfold*, tatt til orientering av bystyret 17.06.2015, sak 176/15
- ▶ *Mål og retningslinjer for forvaltning og drift av Oslo kommunes skoger 2018–2027*, vedtatt av bystyret 19.12.2018, sak 385/18
- ▶ *Handlingsplan mot plastforurensning i Oslofjorden 2019–2020*, vedtatt av byrådet 02.05.2019, sak 1047/19

- ▶ *Handlingsplan for å fase ut bruk av gummigranulat på kunstgressbaner i Oslo*, vedtatt av byrådet 12.11.2020, sak 1103/20
- ▶ *Spirende Oslo – Plass til alle i byens grønne rom. Strategi for urbant landbruk 2019–2030*, tatt til orientering av bystyret 13.11.2019, sak 336/19
- ▶ *Klimastrategi for Oslo mot 2030*, vedtatt av bystyret 22.04.2020, sak 93/20
- ▶ *Strategi for grønne tak og fasader*, tatt til orientering av bystyret 25.05.2022, sak 160/22
- ▶ *Handlingsplan mot fremmede skadelige arter i Oslo og Viken* (Fylkesmannen i Oslo og Viken, 2020)
- ▶ *Lokal tiltaksanalyse for Vannområde Oslo* (Vannområde Oslo, 2014)

Ved behandlingen av Oslo kommunes budsjett for 2021 vedtok bystyret følgende flertallsmerknad, som også har vært førende for arbeidet med handlingsplanen:

S117 Biologisk mangfold

Bystyret viser til byrådets arbeid med handlingsplan for biologisk mangfold og ber byrådet sikre at planen omtaler hvordan Oslo kan bli en arealnøytral kommune, kommunens oppfølging av FNs tiår for naturrestaurering, styrke bekjempelsen av fremmede arter, og at den identifiserer mulige tiltak for flere elve- og bekkeåpninger for å styrke det biologiske mangfoldet i kommunen.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Bymiljøetaten vil ha det overordnede ansvaret for oppfølging av handlingsplanen og vil også ha hovedansvaret for gjennomføring av de fleste av tiltakene. Plan- og bygningsetaten og Bymiljøetaten vil ha et delt ansvar for tiltakene under delmål 2, om sikring av arealer for naturmangfold. Plan- og bygningsetatens rolle i disse tiltakene vil være som planmyndighet, mens Bymiljøetaten rolle vil være som forslagsstiller for planforslag. Plan- og bygningsetaten vil videre ha hovedansvar for tiltaket om å styrke truede treslag under delmål 6. For tiltaket *Bekjempe fremmede arter og villfyllinger* vil Bymiljøetaten samarbeide med Renovasjons- og gjenvinningsetaten, som forvalter mottaksanleggene for hageavfall. For tiltak knyttet til vassdrag, vil Bymiljøetaten samarbeide med Vann- og avløpsetaten. Tiltak under delmål 6, om å vurdere mulige instruksjoner til Regionkontor Landbruk, vil følges opp av Byrådsavdeling for miljø og samferdsel. Regionkontor Landbruk vil ha hovedansvaret for å følge opp tiltaket om å fremme biologisk mangfold gjennom landbrukets tiltaksstrategier, under delmål 6, i dialog med byrådsavdelingen.

Det er i handlingsplanen (punkt 4 i saken) redegjort for hvilke tiltak som har budsjettdekning og vil gjennomføres i perioden 2023–2025, og hvilke som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger. I bystyrets budsjettvedtak for 2022 og økonomiplanperioden 2023–2025 ble det satt av 20 mill. til tiltak for biologisk mangfold over Bymiljøetatens investeringsbudsjett og 10 mill. til tiltak for biologisk mangfold over Bymiljøetatens driftsbudsjett i 2023 (jf. bystyrets budsjettvedtak av 08.12.2021). I bystyrets budsjettvedtak for 2023 og økonomiplan 2024–2026 ble det satt av ytterligere 10 mill. på investering i 2024 (jf. bystyrets budsjettvedtak av 07.12.2022).

Tiltak som forutsetter fremtidige budsjettavsetninger, må behandles i ordinære budsjettprosesser. Restaureringstiltakene under delmål 6 vil gjøre det nødvendig med oppfølgende skjøtsel. Det vil derfor også være behov for budsjettavsetninger til driftsfølgvirkninger. Det er per nå uklart hva forutsatte fremtidige budsjettavsetninger samlet vil beløpe seg til. Det vil være nødvendig å sette av midler til driftsfølgvirkninger av planlagte restaureringstiltak for å opprettholde tiltakene videre.

Etter vedtak av handlingsplanen vil avsetning av nye budsjettmidler til tiltak for biologisk mangfold beskrives i en tiltaksliste som følger budsjettet.

*Liten bloddråpesvermer.
Den fikk status som sårbar
på Rødlista for arter 2021.*

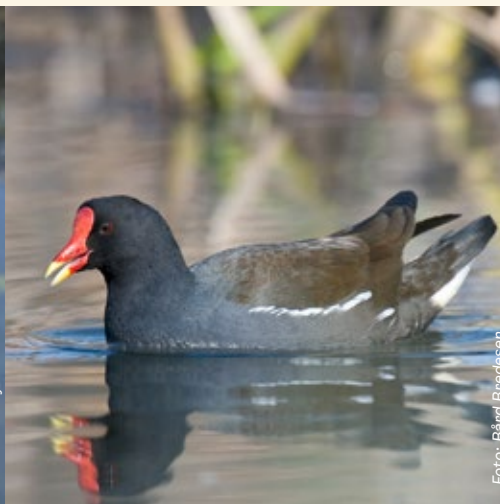
Foto: Bård Brødeseen

Vedlegg 1

Ansvarsarter, Oslo kommune

Flytegro (sterkt truet)

Sivhøne (sårbar)

Lodnefiol (sterkt truet)

Skumkjuke (sterkt truet)

Vedlegg 1

Ansvarsarter, Oslo kommune

I 2018 ba Fylkesmannen i Oslo og Akershus Oslo kommune om å ha et spesielt fokus på disse 40 ansvarsartene.

Norsk navn	Artsgruppe	Vitenskapelig navn	Rødliste ¹
Christianiaslørsopp	Sopp	<i>Cortinarius humolens</i>	CR
Gulgrønn melslørsopp	Sopp	<i>Cortinarius flavovirens</i>	EN
Gullrandvokssopp	Sopp	<i>Hygrophorus chrysodon</i>	EN
Kragejordstjerne	Sopp	<i>Geastrum striatum</i>	VU
Ladegårdsslørsopp	Sopp	<i>Cortinarius cordatae</i>	CR
Lindeslørsopp	Sopp	<i>Cortinarius tiliae</i>	EN
Osloslørsopp	Sopp	<i>Cortinarius osloensis</i>	EN
Skumkjuke	Sopp	<i>Spongipellis spumea</i>	EN
Skålrøyksopp	Sopp	<i>Disciseda candida</i>	CR
Gåtefull askelav	Lav	<i>Anema decipiens</i>	VU
Osloprekklav	Lav	<i>Acarospora impressula</i>	VU
Skjoldkalklav	Lav	<i>Toninia cinereovirens</i>	CR
Duftsepter	Moser	<i>Mannia fragrans</i>	CR
Hårblomstermose	Moser	<i>Schistidium bryhnii</i>	EN
Oreblæremose	Moser	<i>Frullania oakesiana</i>	EN
Svøpkrusmose	Moser	<i>Weissia longifolia</i>	EN
Tanntustemose	Moser	<i>Tortula lanceola</i>	CR
Aksveronika	Karplanter	<i>Veronica spicata</i>	VU
Bakkekløver	Karplanter	<i>Trifolium montanum</i>	VU
Blærestarr	Karplanter	<i>Carex rhynchophysa</i>	VU

¹ Rødlistestatus ut fra Norsk rødliste for arter (Artsdatabanken 2015). CR: Kritisk truet, EN: Sterkt truet og VU: Sårbar.

Vedlegg 1

Ansvarsarter, Oslo kommune

Norsk navn	Artsgruppe	Vitenskapelig navn	Rødliste ¹
Dragehode ²	Karplanter	<i>Dracocephalum ruyschiana</i>	VU
Dvergtistel	Karplanter	<i>Cirsium acaulon</i>	CR
Flytegro	Karplanter	<i>Luronium natans</i>	EN
Hvitmure	Karplanter	<i>Drymocallis rupestris</i>	EN
Isop	Karplanter	<i>Hyssopus officinalis</i>	VU
Kantløk	Karplanter	<i>Allium lusitanicum</i>	EN
Lodnefiol	Karplanter	<i>Viola hirta</i>	VU
Skoggulltvetann	Karplanter	<i>Lamium galeobdolon montanum</i>	CR
Smaltimotei	Karplanter	<i>Phleum phleoides</i>	VU
Svartmispel	Karplanter	<i>Cotoneaster laxiflorus</i>	VU
Åkersteinfrø	Karplanter	<i>Buglossoides arvensis</i>	CR
Elvemusling	Bløtdyr	<i>Margaritifera margaritifera</i>	VU
Sylinderknøttsnegl	Bløtdyr	<i>Truncatellina cylindrica</i>	VU
Alantfjærmøll	Insekter	<i>Oidaematophorus lithodactyla</i>	EN
Båndpelsbie	Insekter	<i>Anthophora quadrimaculata</i>	VU
Lindepraktbille	Insekter	<i>Lamprodila rutilans</i>	EN
Niobeperlemorvinge	Insekter	<i>Argynnis niobe</i>	CR
Nordisk glansblomsterflue	Insekter	<i>Orthonevra erythrogonia</i>	EN
Solblomengmøll	Insekter	<i>Digitalva arnicella</i>	EN
Sivhøne	Fugler	<i>Gallinula chloropus</i>	VU

² Dragehode har også status som prioritert art etter naturmangfoldloven.

Vedlegg 2

Naturforvaltningsbegreper benyttet i Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo 2023–2030

Begrep	Definisjon
Bestand	Individene av én og samme art som lever innenfor et område eller et økosystem.
Blomstereng	Lysåpent engområde med stort innslag av stedegne markblomster.
Fremmedartsliste	Oversikt over økologiske risikovurderinger av innførte arter.
Blågrønn infrastruktur	Sammenhengen av naturmiljøer og vannforekomster i en by.
Naturtype	Ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer, åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster.
Prioritert art	Art som er gitt en spesiell nasjonal beskyttelse i henhold til naturmangfoldloven fordi den er truet og det er et spesielt nasjonalt ansvar å ivareta arten.
Rødliste	Liste over arter eller naturtyper med vurderinger av deres risiko for å dø ut (utryddelse) eller forsvinne fra et område.
Utvalgt naturtype	Naturtyper som har en særskilt beskyttelse gjennom egen forskrift etter naturmangfoldloven. Disse naturtypene er truet og er levested for sjeldne arter, eller Norge har et internasjonalt ansvar for dem.
Økosystemtjeneste	Samlebegrep for alle de grunnleggende goder og tjenester vi kan høste fra naturen.

Fossefall, Norges nasjonalfugl.

Bymiljøetaten
Karvesvingen 3, 0579 Oslo
postmottak@bym.oslo.kommune.no

www.oslo.kommune.no